MOKĖJIMŲ NEGRYNAISIAIS PINIGAIS APŽVALGA (2012 M.)

2012 m. Lietuvoje atlikta 311,6 mln. mokėjimo negrynaisiais pinigais operacijų (žr. 1 lentelę), iš jų – 298,8 mln. (95,9 %) vietinių ir 12,8 mln. (4,1 %) tarptautinių mokėjimų. Mokėjimo operacijų vertė sudarė daugiau nei 740 mlrd. litų, iš jų 585,6 mlrd. litų (79 %) vietinių ir 154,8 mlrd. litų (21 %) tarptautinių mokėjimų. Per metus visų mokėjimo negrynaisiais pinigais operacijų padaugėjo 13 proc., tačiau operacijų vertė sumažėjo beveik 4 proc., todėl mažėjo ir vienos operacijos vidutinė vertė. Mokėjimo negrynaisiais pinigais operacijų skaičiaus augimą lėmė didėjantis modernių mokėjimo negrynaisiais pinigais priemonių naudojimas. Šiuo laikotarpiu itin sparčiai daugėjo mokėjimų kortelėmis (22,2 %) ir kredito pervedimų elektroniniu būdu (15,5 %) operacijų skaičius (žr. 1 pav. ir 2 pav.). Visgi, po 2011 m. stebėto tiesioginio debeto operacijų skaičiaus bei jų vertės augimo, 2012 m. šių operacijų skaičius sumažėjo beveik 11 proc., o operacijų vertė beveik 8 proc. Tam daugiausia įtakos turėjo sustabdyta AB banko SNORAS veikla, lėmusi popieriniu būdu atliekamų tiesioginio debeto operacijų reikšmingą sumažėjimą. Iki AB banko SNORAS veiklos sustabdymo šios operacijos sudarė apie 27 proc. visų tiesioginio debeto operacijų, o 2012 m., palyginti su 2011 m., popieriniu būdu atliekamų tiesioginio debeto operacijų skaičius sumažėjo apie 99 proc. ir sudarė tik 0,16 proc. visų tiesioginio debeto operacijų. Tiesioginio debeto operacijos, atliekamos elektroniniu būdu, šiais metais, kaip ir praėjusiais, toliau didėjo (2011 m. šių operacijų padaugėjo 14,2 %, o 2012 m. – 12,6 %) ir sudarė beveik 100 proc. visų tiesioginio debeto operacijų šalyje. Didelio populiarumo neturėjusių čekių operacijų skaičius ir operacijų vertė toliau mažėjo.

1 lentelė. Mokėjimai negrynaisiais pinigais 2012 m. Lietuvoje

	Operacijų skaičius		Operacijų vertė		Vienos operacijos vidutinė vertė, tūkst. Lt
	mln.	palyginta su 2011 m.; daugiau, mažiau (–), %	mln. Lt	palyginta su 2011 m.; daugiau, mažiau (–), %	
Visi mokėjimai negrynaisiais pinigais	311,6	13,04	740 401	–3,97	2,38
Visi kredito pervedimai	166,7	8,94	728 855	–4,16	4,37
Kredito pervedimai elektroniniu būdu	101,0	15,48	576 739	1,27	5,71
Kredito pervedimai popieriniu būdu	65,7	0,20	152 116	–20,36	2,31
Tiesioginis debetas	13,2	–10,94	2 088	–7,90	0,16
Mokėjimai kortelėmis (debeto, kredito ir virtualiosiomis)	131,6	22,23	8 293	21,27	0,06
Čekiai	0,1	–17,37	1 165	–15,24	8,44

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

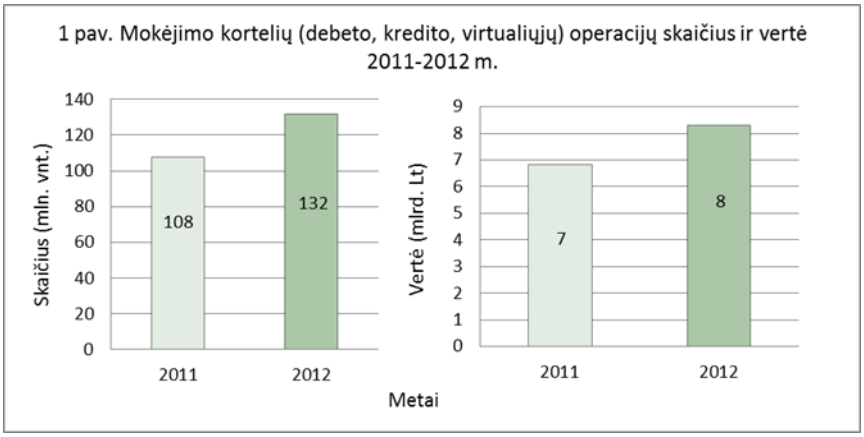

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai

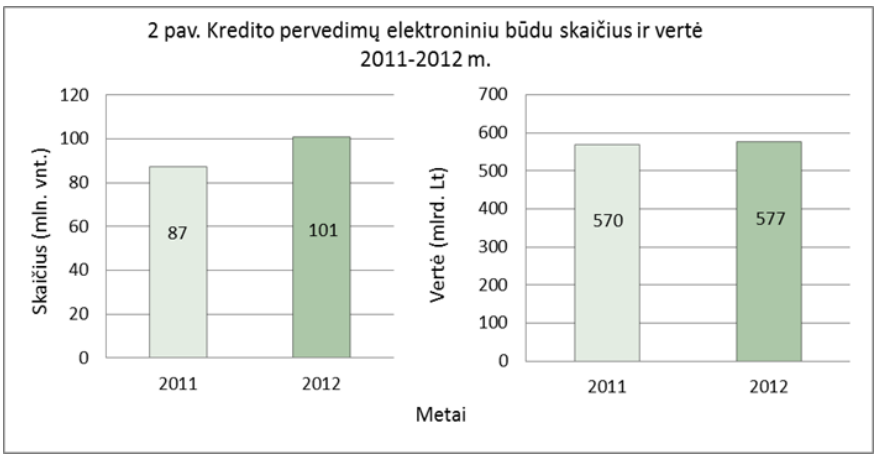

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai

Palyginti su 2011 m., mokėjimo priemonių struktūra Lietuvoje pagal operacijų skaičių beveik nepakito (žr. 3 pav.). Didžiausią naudojamų mokėjimo priemonių dalį vis dar sudarė kredito pervedimai (53,5 %). Kredito pervedimai elektroniniu būdu 2012 m. sudarė 60,6 proc. visų kredito pervedimų (žr. 4 pav.) ir ši dalis, palyginti su 2011 m., padidėjo (3,5 proc. p.). Visgi, palyginti su praėjusiais metais, kredito pervedimų dalis mokėjimo priemonių struktūroje sumažėjo 2,5 proc. p., o dėl reikšmingai išaugusių mokėjimų kortelėmis 2012 m. net 3,2 proc. p. padidėjo šios mokėjimo priemonės naudojimo dalis mokėjimo priemonių struktūroje. Lietuvoje vyraujanti mokėjimo priemonių struktūra vis dar gerokai skiriasi nuo Europos Sąjungos šalių bendros mokėjimo priemonių struktūros pagal kredito pervedimų ir tiesioginio debeto naudojimą. Lietuvos visuomenė vis dar teikia pirmenybę kredito pervedimams, o ne tiesioginiam debetui (2011 m. ES šalyse visi kredito pervedimai sadarė 27,48 %, tiesioginis debetas – 24,47 %, mokėjimai kortelėmis – 41,02 %, čekiai – 5,11 %, kitos priemonės – 1,91 %). Mažai tiesioginio debeto operacijų atliekama ir kitose Baltijos šalyse: Estijoje 2011 m. šios operacijos sudarė 6, o Latvijoje – 1,77 proc. visų mokėjimo priemonių. Visgi, šioms šalims, kitaip nei Lietuvai, būdinga didelė mokėjimų kortelėmis dalis (2011 m. mokėjimai kortelėmis Estijoje sudarė 62,94 %, o Latvijoje – 47,77 %).

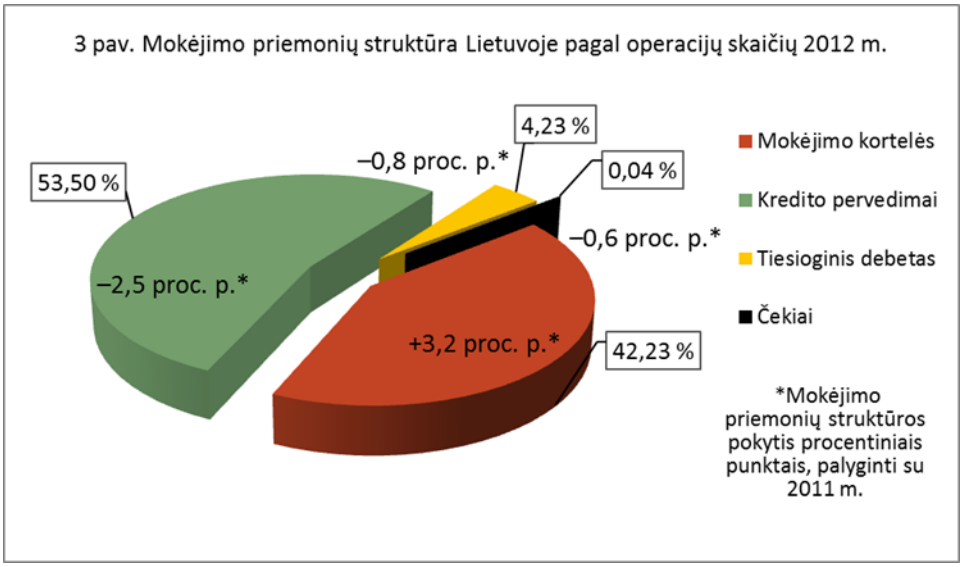

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

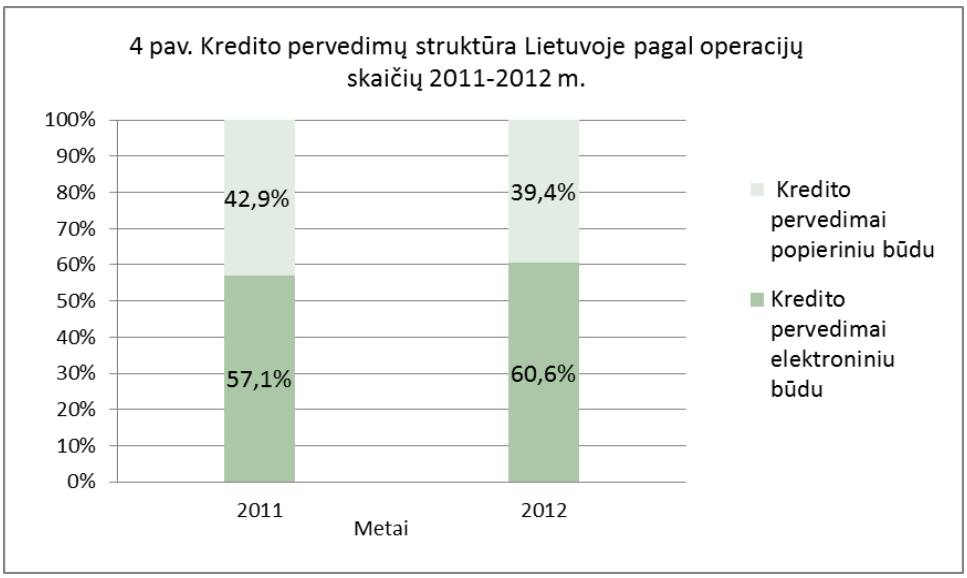

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

2012 m. gruodžio 31 d., palyginti su 2011 m. gruodžio 31 d., mokėjimo kortelių skaičius sumažėjo 6,61 proc. (žr. 2 lentelę) ir jų buvo apie 3,69 mln. Nors mažėjo visų rūšių kortelių, tačiau mažėjimo tempai buvo lėtesni nei 2011 m. 2011 m. ypač sumažėjo kredito kortelių, t. y. –28,3 %. Tai daugiausia lėmė sustabdyta AB banko SNORAS veikla. Dėl šios priežasties 2012 m. šios rūšies mokėjimo kortelių skaičius mažėjo lėčiausiai (–1,53 %). Debeto kortelių skaičius krito šiek tiek daugiau (–7,1 %), jų buvo 3,23 mln. 2011 m. didėjo tik virtualiųjų kortelių skaičius, o 2012 m. jos sumažėjo daugiausia (daugiau nei 11 %). Dėl to dar labiau sumažėjo virtualiųjų kortelių užimama rinkos dalis (2012 m. sudarė vos 0,04%).

2 lentelė. Mokėjimo kortelių skaičius Lietuvoje 2012 m.

Mokėjimo kortelės	Kortelių skaičius 2010 m. IV ketv., vnt.	Kortelių skaičius 2011 m. IV ketv., vnt.	Kortelių skaičius 2012 m. IV ketv., vnt.	2011 m., palyginti su 2010 m.; daugiau, mažiau (–), %	2012 m., palyginti su 2011 m.; daugiau, mažiau (–), %
Visos mokėjimo kortelės	4 331 301	3 955 782	3 694 113	–9	–6,61
Debeto kortelės	3 704 501	3480 306	3 233 061	–6	–7,10
Kredito kortelės	5 658 34	405 793	399 573	–28	–1,53
Virtualiosios kortelės	60 966	69 683	61 479	14	–11,77
Visos mokėjimo kortelės 1 000-iui gyventojų *	1 419	1 315	1 240	–7	–5,72
Mokėjimo kortelės 1 000-iui gyventojų (ES vidurkis)*	1 579	1 571	n. d.**	–1	n. d.**

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai ir Europos Centrinio Banko duomenys.

*Pastaba: * – Europos Centrinio Banko duomenys gali skirtis nuo Lietuvos banko skaičiavimų dėl patikslintos Lietuvos gyventojų statistikos, kurią pateikia Statistikos departamentas.*

*** – 2012 m. duomenys dar nėra pateikti.*

Nors mokėjimo kortelių skaičius ir mažėjo, 2012 m., palyginti su 2011 m., visų rūšių mokėjimo kortelėmis atliktų mokėjimų skaičius ir vertė padidėjo (žr. 3 lentelę). Itin reikšmingai padidėjo mokėjimų virtualiosiomis kortelėmis skaičius (27,9 %), nors šių kortelių skaičius rinkoje, kaip minėta pirmiau, mažėjo daugiausia. Šiek tiek mažiau, tačiau reikšmingai padidėjo debeto kortelėmis atliekamų mokėjimų skaičius (23,8 %). Debeto kortelės pagal operacijų skaičių, atsiskaitant prekybos vietose, kaip ir 2011 m., toliau vyravo tarp visų rūšių mokėjimo kortelių: debeto kortelėmis sumokami beveik aštuoni litai iš dešimties (praėjusiais metais – septyni litai iš dešimties).

3 lentelė. Mokėjimai Lietuvoje išleistomis mokėjimo kortelėmis 2012 m.

	Mokėjimų skaičius		Mokėjimų vertė		Vieno mokėjimo vidutinė vertė, Lt
	tūkst.	palyginta su 2011 m.; daugiau, mažiau (–), %	mln. Lt	palyginta su 2011 m.; daugiau, mažiau (–), %	
Debeto kortelės	118 053	23,8	6362,7	24,9	53,90
Kredito kortelės	12 799	9,4	1833,3	9,9	143,24
Virtualiosios kortelės	716	27,9	96,8	26,1	135,26

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

2012 m. gruodžio 31 d. Lietuvoje veikė 1 323 bankomatai, iš jų – 1 211 gryniesiems pinigams išduoti ir 156 – jiems priimti (44 bankomatai atliko abiejų rūšių operacijas). Palyginti su 2011 m. pabaiga, bankomatų skaičius padidėjo tik 1,4 proc. ir beveik nepakito po AB banko SNORAS veiklos sustabdymo 2011 m. (2011 m. pabaigoje, palyginti su 2010 m. pabaiga, bankomatų skaičius sumažėjo beveik 17 % dėl AB banko SNORAS veiklos sustabdymo ir buvo 1 305 bankomatai). 2012 m. gruodžio 31 d. Lietuvoje 1 mln. gyventojų teko 444 bankomatai (2011 m. Lietuvoje – 434, visose ES šalyse (bendras visų šalių rodiklis) – 870, Estijoje – 657, Latvijoje – 587, Lenkijoje – 458).

Nors mokėjimų kortelėmis skaičius ir augo, tačiau šios priemonės naudojimas ir toliau buvo neatsiejamas nuo grynųjų pinigų pasiėmimo iš bankomatų ir parduotuvių kasų. 2012 m. per bankomatus išgryninta 25,36 mlrd. litų. Palyginti su 2011 m., ši suma padidėjo 3,9 proc., tačiau augimo tempas buvo mažesnis nei 2011 m. (2011 m. per bankomatus išgryninta suma buvo 8,7 % didesnė nei 2010 m.). Bankomatais atliktos pinigų išgryninimo operacijos vidutinė vertė padidėjo 5 litais ir sudarė 375 litus. Bankų skyriuose gyventojai ir įmonės pasiėmė grynaisiais pinigais 8 mlrd. litų. (0,5 mlrd. Lt mažiau nei praėjusiais metais), dar 100 mln. litų gyventojai išgrynino per parduotuvių kasas (14 mln. Lt daugiau nei praėjusiais metais). 2010 ir 2011 m. beveik 8 iš 10 litų (2010 m. – 7,9 Lt, o 2011 m. – 7,8 Lt) buvo paimti grynaisiais pinigais iš bankomatų ir parduotuvių kasų naudojantis mokėjimo kortele ir tik 2 iš 10 litų išleisti atsiskaitant kortele prekybos vietose. 2012 m. grynaisiais pinigais buvo paimta 7,5 lito iš 10. Nors gyventojai ir pradeda daugiau naudotis mokėjimo kortelėmis atsiskaitydami prekybos vietose, tačiau Lietuvoje vis dar vyrauja ryški tendencija mokėjimo korteles naudoti tik kaip priemonę pasiimti grynųjų pinigų.